

ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Химера Н. В.

*Хто думає про науку, той любить її,
а хто її любить,
той ніколи не перестас вчитися*

Г. С. Сковорода

Актуальність проблеми формування і реалізації творчого потенціалу вчителів зарубіжної літератури в умовах неперервної освіти визначається такими чинниками: сучасними тенденціями розвитку системи освіти; зростаючою роллю освіти та необхідністю забезпечити її випереджальне значення для розвитку держави; необхідністю запровадження інноваційних підходів у навчально-виховний процес. Держава очікує від усіх, хто пов'язаний з освітньою діяльністю, подальшого удосконалення учительської праці, створення умов для максимальної індивідуалізації навчального процесу. Центральною фігурою в модернізації освіти, у реформуванні освітнього процесу має стати учитель нової формації – духовно розвинена, соціально зріла, творча особистість, компетентний фахівець, який професійно володіє усім арсеналом педагогічних засобів, постійно прагне до самовдосконалення та саморозвитку, стимулюючи до цього своїх учнів.

Постановка проблеми. Проблема формування і реалізації творчого потенціалу вчителя виступає пріоритетом не лише вітчизняної, а й світової педагогіки. Нині ця проблема стала проблемою століття. Дослідженням творчого потенціалу особистості педагога в Україні займаються вчені Н. В. Кічук, С. О. Сисоєва, які вважають, що творча особистість учителя характеризується спрямованістю на творчість, інтелектуальною активністю. Учені формулюють такі найважливіші риси педагогічної креативності (здатності до творчості): пошуково-проблемний стиль мислення; проблемне бачення; розвинена творча уява, фантазія; специфічні особистісні якості (допитливість, самостійність, цілеспрямованість, готовність до ризику), а також специфічні провідні мотиви (творчий інтерес, захопленість творчим процесом, прагнення досягти результату, необхідність реалізувати себе).

Вітчизняною та зарубіжною наукою накопичено досвід у розробленні основних теоретичних передумов проблеми формування і реалізації творчого потенціалу вчителя. Серед важливих пріоритетних

якостей творчої особистості вчителя учені виокремлюють такі:

- Прагнення до самореалізації. Одна з вищих потреб особистості, яка виявляється в реалізації власних творчих сил і здібностей, у постійному зростанні та збагаченні власних внутрішніх можливостей, у підвищенні своєї професійної діяльності, в орієнтації на загальнолюдські цінності.

- Захоплення справою як покликанням. Висока зацікавленість справою, якою займається людина, ототожнення себе зі своєю справою, глибока задоволеність нею і постійна готовність удосконалювати справу.

- Автентичність особистості. Щира та відверта позиція щодо ставлення до себе та інших, небажання ховатися за умовними масками, ховати свої спрямування, думки і переконання, власні індивідуальні особливості.

- Незалежність щодо суджень. Здатність особистості до висловлювання власних суджень, не пристосовуючись до думки інших; повна самостійність в оцінках.

- Упевненість у власних силах. Оцінка своїх сил і можливостей адекватна досвіду: вибір цілей і завдань, які людина здатна вирішувати на високому рівні якості, відсутність невиправданої тривожності під час вибору та реалізації цілей.

- Індивідуальність і гнучкість. Здатність до самостійної постановки цілей, а також їх зміни залежно від умов діяльності, зокрема вести інших за собою, бути оригінальним і неупередженим під час вирішення проблем, які виникають.

- Критичність і високий ступінь рефлексії. Постійна увага до адекватності власних дій і вчинків, нетерпимість до недоліків і непродуманих рішень, уміння вчитися на помилках, постійний аналіз та осмислення власної діяльності.

- Креативність і творчість. Педагогічну креативність визначають як сукупність креативних рис особистості й додатково сформованих мотивів, особистісних якостей, здібностей, які сприяють успішній творчій педагогічній діяльності.

Отже, творчий учитель – це особистість, яка характеризується високим рівнем педагогічної креативності, високим рівнем знань предмета, який викладає, набутими психолого-педагогічними знаннями, уміннями та навичками, які, за сприятливих для педагогічної творчості учителя умов, забезпечують його ефективну педагогічну діяльність з розвитку потенційних творчих можливостей учнів.

Одним із основних чинників реформування та підвищення якості неперервної освіти є впровадження в практику навчання вчителів зарубіжної літератури (слухачів курсів підвищення фахової кваліфікації) інноваційних технологій, оновлення організації навчально-виховного процесу відповідно до вимог часу та розвитку і досягнень науки й техніки. Школі потрібен учитель, який працює у форматі творчих пошуків, що ґрунтуються на здобутках традиційної методики й поєднують інноваційні елементи. Педагог умотивований не на репродукцію, а творчість, експеримент, дослідження, новаторство.

Учительська професія вимагає особливої чутливості вчителя до постійно оновлюваних тенденцій суспільного буття, здатності до адекватного сприйняття потреб суспільства і відповідного коригування своєї роботи. Особливу значущість має ця здатність за інформаційної доби, яка потребує багатьох принципово відмінних від попередніх навичок, умінь і відповідного мислення. Загальноосвітній навчальний заклад як один із найважливіших інститутів соціалізації людини, підготовки молоді до ролі активних суб'єктів майбутніх суспільних процесів повинна бути уважною як до нових реалій і тенденцій суспільного розвитку, так і до нововведень у сфері змісту, форм і методів навчання та виховання. Відповідно, інноваційність має характеризувати професійну діяльність кожного вчителя-практика. Нововведення (інновації) не виникають самі собою, а є результатом наукових пошуків, аналізу, узагальнення педагогічного досвіду. Отже, система неперервної освіти зобов'язана швидко та гнучко адаптуватися до сучасних умов. А вчителі – перейняти головні ідеї інноваційного навчання, усвідомити їх корисність для навчального процесу і стати активними учасниками процесу реформування освіти.

Інноваційна діяльність педагогів стає на сьогоднішній день основним напрямом реалізації модернізаційних реформ в освіті і одним із суттєвих напрямів переходу до моделі інноваційного розвитку України в цілому. Успіх реформ вирішальною мірою залежить від того, наскільки вдасться збудити творчий потенціал педагогів, які зараз працюють у системі освіти, зорієнтувати їх на цінності сучасного інформаційного суспільства.

Творчий потенціал особистості відображає здатність людини до перетворень у будь-якій із соціальних форм життєдіяльності. Його визначають як інтегруючу якість особистості, що характеризує міру її можливостей ставити і вирішувати нові завдання у сфері своєї діяльності, яка має суспільне значення. При цьому результати такої діяльності, оцінені залежно від значущості досягнутої новизни, можуть слугувати показником рівня використання творчого потенціалу особистості. Творчий потенціал характеризується й здатністю людини до

саморозвитку, створення нового не тільки в навколишньому світі, а й у самому собі. Формування і ступінь реалізації цієї здатності визначаються низкою зовнішніх і внутрішніх чинників, оптимальністю їх поєднання і узгодженістю в життєдіяльності особистості.

Метою статті є описати систему формування і реалізації творчого потенціалу вчителя зарубіжної літератури в системі неперервної освіти. Розвиток учителя здійснюється в інноваційному освітньому середовищі, яке в післядипломній освіті поєднує два періоди: курсового навчання і міжкурсого періоду, які спрямовані на формування здатності гнучко перебудовувати напрям і зміст своєї професійної діяльності, самостійно працювати над власним розвитком, підвищувати освітній і культурний рівень, самостійно набувати необхідні для професійної діяльності знання, уміння і навички, критично мислити, володіти стійкою системою мотивів і потреб соціалізації, активно і творчо діяти. Від якості і рівня інноваційного середовища напряму залежить формування і реалізація творчого потенціалу вчителя.

На процес формування і реалізації творчого потенціалу особистості впливають перш за все такі особистісні підструктури, як природні передумови (загальна обдарованість, задатки); досвід (знання, уміння, навички); характерологічні особливості (самостійність, ініціативність, вольові якості тощо); мотивація (цілепокладання, самопрограмування, саморегуляція). Характер виконує у процесі взаємодії визначених підструктур функцію засобу відносно природних обдарувань, допомагаючи перетворенню останніх у досвід творчої діяльності. З такої взаємодії виростають творчі здібності, тобто якості особистості, що визначають її творчі можливості.

Творчі здібності як певна композиція особистісних якостей слугують засобами розвитку творчого потенціалу щодо цілей особистості, що організують розвиток і реалізацію цих здібностей у соціально-часовому і соціально-просторовому аспектах. Таким чином, без урахування особливостей ціннісної підструктури, її динаміки, спрямованості в майбутнє неможливо адекватно оцінити творчий потенціал особистості. На думку науковців, творчий потенціал особистості визначається як об'єктивними можливостями, так і внутрішньо-особистісними чинниками, серед яких провідна роль належить творчим здібностям [5, с. 169 – 170].

Для творчої особистості характерними є ініціативність, висока працездатність, оригінальність, задоволеність від самого процесу праці більше, ніж від її результатів. Учителя можна назвати творчим, якщо йому властиві педагогічні здібності, фізіологічною основою яких є природні задатки, що проявляються в особливостях уваги (стійкість і пере-

ключення), пам'яті, її спрямованості на проблеми виховання і навчання, а також мислення (високий рівень інтелекту, критичність мислення, його об'єктивна цінність). Але якими б феноменальними не були здібності, самі собою поза діяльністю вони розвиватися не можуть. Прекрасним педагогом може стати той, чий педагогічний талант буде доповнений спеціальною педагогічною освітою і розвинений у практичній педагогічній діяльності. Справжнім педагогом може і не стати той, хто сподівається тільки на свій педагогічний талант або ж тільки на отриману ним педагогічну освіту [4, с. 554-555].

На думку академіка І.А. Зязюна [7], який багато років присвятив проблемі формування педагогічної майстерності та розвитку педагогічної творчості вчителів, не можна очікувати закінчення вищого педагогічного навчального закладу, щоб потім у практичній діяльності стати справжнім творцем і майстром своєї справи. Потрібно саме у студентські роки набувати професіоналізму. Потрібна щоденна і наполеглива праця над розвитком своїх здібностей до педагогічної діяльності, формуванням професійної позиції, уміння спілкуватися з людьми, у процесі органічної взаємодії розв'язувати завдання навчання та виховання. Проте, вища педагогічна освіта – це лише перший крок на шляху формування творчого потенціалу. Професія вчителя одна з тих, у якій процес набуття знань є нескінченним упродовж всього життя. Тому поняття навчання в педагогічному навчальному закладі означає не лише засвоєння знань, а й розвиток творчих здібностей, формування професійних якостей і вмій, що продовжуються під час педагогічної діяльності вчителя в школі.

Висвітлення організації навчання вчителя зарубіжної літератури в системі неперервної освіти є предметом розгляду в нашій статті. Необхідність індивідуально-творчого розвитку вчителя визначається цільовими орієнтирами сучасної загальноосвітньої та професійної школи, головним завданням яких є розвиток особистості, створення умов для її творчого саморозвитку, розкриття всіх її обдарувань, самореалізації у професійно-педагогічній діяльності.

Під дефініцією "творчий потенціал учителя" ми розуміємо інтелектуальну структуру, яка складається із сукупності психічних процесів, якостей і здібностей особистості, що реалізуються у процесі педагогічної творчості. Основи творчого потенціалу вчителя формуються у процесі професійної підготовки та розвиваються в його професійній діяльності.

Якщо уявити творчий потенціал учителя як систему, то ми можемо говорити про процеси самоорганізації цієї системи, які визначаються як зовнішніми, так і внутрішніми факторами. До зовнішніх факторів можна віднести вплив соціально-економі-

чного середовища, завдань, які стоять перед учителем тощо. До внутрішніх факторів відносять потребу у творчій діяльності, мотиваційну та духовно-ціннісну сферу, інші внутрішні джерела творчої активності вчителя.

Творча діяльність учителя, на думку В.В. Краєвського, здійснюється у двох основних формах: застосування відомих засобів у нових сполученнях педагогічних ситуацій, які виникають у виховному процесі, та розроблення нових засобів щодо аналогічних ситуацій, з якими вчитель уже зустрічався раніше. На своїй першій стадії творчий педагогічний процес є встановленням нових зв'язків і комбінацій відомих раніше понять, явищ і може бути реалізований на основі спеціальної методики. Оптимальні шляхи його здійснення можна визначити за допомогою певного алгоритму, слідуючи якому, легше знайти правильне рішення. Саме виконання певних педагогічних правил відкриває вчителю простір для власне творчої роботи [8].

Слід зазначити, що ділянки прояву педагогічної творчості визначається структурою педагогічної діяльності та охоплює всі її сторони: конструктивну, організаторську, комунікативну та гностичну. Однак для здійснення творчості у педагогічній діяльності необхідно забезпечити низку умов (Н.В. Кузьміна, В.А. Кан-Калік), а саме: тимчасова спресованість творчості, коли між завданнями та способами їх вирішення немає великих проміжків часу; збігання творчості педагога з творчістю учнів та інших педагогів; необхідність постійного співвіднесення стандартних прийомів та нетипових ситуацій.

У сучасній літературі педагогічна творчість розуміється як процес вирішення педагогічних завдань в обставинах, що змінюються. Досвід творчої педагогічної діяльності – виникнення замислу, його переробка та перетворення в ідею (гіпотезу), знаходження способу втілення замислу та ідеї – набувається за умов систематичних вправ у вирішенні спеціально підібраних завдань, що відображають педагогічну дійсність, та організації як навчальної, так і реальної професійно-зорієнтованої діяльності вчителя.

Однак творчий характер педагогічної діяльності не можна звести лише до вирішення педагогічних завдань, оскільки у творчій діяльності в єдності проявляються пізнавальний, емоційно-вольовий і мотиваційний компоненти особистості. Проте вирішення спеціально підібраних завдань, які спрямовані на розвиток тих чи інших структурних компонентів творчого мислення (визначення мети; аналіз, який вимагає подолання бар'єрів, установок, стереотипів; вибір варіантів, класифікація та оцінювання тощо), є важливою умовою розвитку творчого потенціалу особистості вчителя.

У педагогічній науці склалися теоретичні передумови для дослідження наукових засад розвитку

творчого потенціалу педагогів. До них слід віднести праці І.А. Колесникової (про людину як носія педагогічної сутності), Є.В. Бондаревської (про розвиток потреби особистості в "набутті себе, своєї неповторної індивідуальності, духовності, творчого потенціалу"), В.В. Серікова (про специфічну форму "обміну духовно-особистісними потенціалами викладачів і студентів на основі діалогу"), М.В. Корепанова, А.К. Маркової (про творчий потенціал як інтегративну характеристику особистості майбутнього педагога).

Творчість як шлях становлення і професійного виявлення педагога розкрито в дослідженнях таких психологів і педагогів, як В.А. Андреев, О.В. Брушлінський, Л.С. Виготський, І.І. Драч, В.І. Загвязинський, І.А. Зязюн, В.О. Кан-Калик, В.В. Краєвський, Н.В. Кузьміна, О.М. Матюшкін, К.К. Платонов, Я.О. Пономарьов, С.О. Сисоєва.

Процес формування творчого потенціалу педагога так чи інакше займає провідне місце в дослідженнях багатьох учених – представників психолого-педагогічних наук, а розвиток творчого потенціалу педагога в системі післядипломної освіти постає важливим чинником його професіоналізму і готовності до розвитку творчих здібностей учнів, до роботи з обдарованими дітьми.

Отже, на сучасному етапі навчання вчителів у системі післядипломної освіти актуальним завданням є пошук нових підходів щодо організації навчального процесу вчителів-практиків, спрямованих на формування та реалізацію їхнього творчого потенціалу.

Зважаючи на вище викладене, у КВНЗ КОР "Академія неперервної освіти" розроблено й впроваджується модель інноваційного освітнього середовища формування та реалізації творчого потенціалу вчителя зарубіжної літератури. В основу запропонованої моделі покладено особистісно-зорієнтований підхід до навчання дорослих і формування творчого потенціалу вчителя зарубіжної літератури.

Для формування і реалізації творчого потенціалу вчителя зарубіжної літератури створено інноваційне освітнє середовище, в якому проходить підготовка вчителя до роботи в інноваційному режимі.

Робота з формування інноваційного освітнього середовища розпочалася із з'ясування головних вимог щодо реформування освіти в Україні та глибокого аналізу потреб і запитів учителів зарубіжної літератури Київщини. Специфіка навчального предмета "Зарубіжна література" проявляється не лише при вивченні його в ЗНЗ, а й у процесі підготовки вчителів цього предмета у ВНЗ. Більшість учителів, які викладають цей предмет, за дипломом є фахівцями української мови і літератури, російської мови і літератури, та вчителями іноземних мов). Дипломи вчителя зарубіжної літератури мають небагато вчителів-філологів (рис. 1).

Якісно-кількісний склад учителів зарубіжної літератури Київської обл. на 1 вересня 2015 року

Рис. 1. Якісний склад учителів зарубіжної літератури Київської області

Таким чином, питання розбудови сучасної та гнучкої системи неперервного навчання вчителя зарубіжної літератури в курсовий і міжкурсний період набуває особливої значущості. Учителям зарубіжної літератури запропоновано на вибір різну тематику курсів підвищення фахової кваліфікації. Пропонуються програми авторських курсів, наприклад, Химери Н.В., Фатух Л.А. "Підготовка вчителя зарубіжної літератури до роботи з обдарованими дітьми в загальноосвітніх навчальних закладах", "Розвиток творчих здібностей учнів у процесі вивчення нововведених художніх творів на уроках світової літератури в 5-6 класах (за новою програмою)", Дем'яненко О.О. "Особливості літературознавчого аналізу та інтерпретації творів світової літератури в старших класах"; курсів з проблем: "Інтерактивні технології навчання як засіб реалізації творчих здібностей учнів на уроках зарубіжної літератури", "Специфіка вивчення нововведених художніх творів на уроках світової літератури в 5-6 класах (за новою програмою)", "Інноваційні підходи до організації навчально-виховного процесу на уроках зарубіжної літератури" тощо. Зазначимо, що тематика проблемно-тематичних курсів відображає актуальність і важливість вчителів зарубіжної літератури.

За формою курси пропонуються: денні, очно-заочні, дистанційні та пролонговані. Програми курсів не лише розкривають заявлену тему, але також мають максимальне практичне спрямування. Навчання слухачів на курсах засвідчує, що вчителі-практики більше цікавляться новими формами і методами організації навчальних занять і механізмами впровадження інтерактивних технологій у процесі вивчення зарубіжної літератури.

Плани курсів фахового підвищення кваліфікації вчителів зарубіжної літератури складаються із соціально-гуманітарного, професійного, фахового та діагностико-аналітичного модулів. У варіативній складовій планів пропонуються спецкурси та навчальні модулі з актуальних проблем сучасної освіти та методики викладання зарубіжної літератури за вибором слухачів. Пріоритетними формами за-

нять є навчальні тренінги, моделювання, майстер-класи, презентації тощо. Практичне спрямування курсів відображено і в перегляді відеоуроків майстерності, позакласних заходів з наступним їх обговоренням, розробленні власного портфоліо, організації "круглих столів" з метою презентації досвіду роботи вчителя-практика.

Авторські проекти подаються слухачами курсів у різноманітних формах: збірники дидактичних матеріалів, цікавих завдань, учнівських творчих робіт (написання фанфікшнів, казок, сторінок із щоденників, листів тощо), методичні рекомендації щодо роботи над темами у 5-7 класах за новим Державним стандартом тощо. Важливо, що завершенням роботи на курсах є обов'язковий виступ слухача на конференції, де слухач сам обирає тему і форму презентації власної діяльності. Суттєвим у процесі організації фахових курсів підвищення кваліфікації є організація анкетування. Організатори вивчають та аналізують результати оцінювання курсів, що стало потрібним і цікавим, а що вдалося менше. Особливо цінними є пропозиції слухачів щодо організації наступних курсів, а також організації навчання в міжкурсовий період. Такий зворотний зв'язок допомагає розробляти систему інноваційного освітнього середовища для неперервного навчання та набуття досвіду вчителями-практиками в системі неперервної освіти.

Грунтуючись на підходах до розвитку творчої індивідуальності вчителя, запропонованих П.Є. Решетніковим [8, с. 176-185], теоретичних положеннях Є.О. Клімова, визначаємо такі етапи формування і реалізації творчого потенціалу вчителя зарубіжної літератури в умовах неперервної освіти.

1. Цілеспрямована організація інноваційного освітнього середовища, основою якого виступає спланована спільна робота методистів служб, які відповідають за якість вивчення зарубіжної літератури в ЗНЗ міст і районів Київської області.

Цьому сприяє використання таких форм і методів організації роботи, як семінари, конференції, вебінари, навчальні тренінги, ділові та рольові ігри, методи мікрОВикладання та моделювання фрагментів виховних проєктів, лекції-діалоги, різноманітні конкурси (конкурс педагогічних талантів, виставка-ярмарок, аукціон педагогічних ідей, захист творчих проєктів), самоосвітня робота вчителів з написання виступів, доповідей, наукових статей, реалізації проєктів тощо. Такими заходами стали обласний науково-практичний семінар "Використання хмарних технологій у процесі вивчення зарубіжної літератури", семінар-практикум "Візуалізація навчального матеріалу – запорука зацікавленого вивчення предмета" та "Круглий стіл" учителів області "Фанфікшн: шлях із Інтернету на урок літератури: за і проти".

2. Формування операційно-технологічного фон-

ду для здійснення інноваційної навчально-професійної діяльності. Учителів знайомлять з різними технологічними та виховними системами, досвідом діяльності творчих педагогів. При цьому переважає самостійна діяльність учителів у вивченні інноваційних підходів до професійної діяльності. Вчителі під керівництвом методистів і керівників методичних об'єднань цілеспрямовано накопичують базу даних про форми, методи, прийоми, засоби роботи з дітьми на основі ознайомлення з методичними розробками, діагностичними методиками, популярною літературою, вивченням та створенням власних наочних засобів (опорних схем, таблиць, малюнків, дидактичного матеріалу тощо). Під час проведення навчальних тренінгів, майстер-класів учителям надається можливість вибору засобів навчання і технологічних систем, методів та форм роботи, які найбільше відповідають їхнім індивідуальним особливостям. Так, свій досвід учителі Київщини втілили у розроблення навчально-методичних on-line курсів для учнів 5-11 класів із зарубіжної літератури. Кожен курс розроблено відповідно до чинних програм "Світової літератури", на основі поєднання особистісно зорієнтованого, діяльнісного і компетентного підходів, візуалізації навчально-виховного процесу, забезпечення зворотного зв'язку. Отже, робота здійснюється за двома напрямками: розширення середовища для вибору методичного інструментарію та можливість вибору власного варіанту вирішення навчально-професійних завдань, що забезпечує вчителям-практикам можливість постійно навчатися новому, змінювати і якісно покращувати фахові якості, формувати і реалізувати свій творчий потенціал.

3. Надання своєчасної допомоги та корекція діяльності молодих спеціалістів, цілеспрямоване залучення до спілкування та спільної діяльності з творчими педагогами.

Під час підготовки молодого вчителя до проведення заходів (відкритого заняття, семінару, предметного тижня в школі тощо) обов'язково надається методична допомога з боку досвідченого вчителя або методиста. Проведений захід спільно аналізується, формулюються висновки і надаються рекомендації. Молодих учителів залучаємо до роботи в творчих групах із досвідченими, творчими вчителями. Результатом такої діяльності є реалізація і розроблення спільного проєкту "Сімейна (домашня) освіта", розроблення навчальних курсів із зарубіжної літератури для учнів 5-11 класів, які навчаються удома. Учасниками обласної школи вчителя-майстра було розроблено (і отримали схвалення) навчальні комплекти з мультимедійними додатками із зарубіжної літератури для 5-11 класів. Творчою групою вчителів-практиків підготовлено збірники навчальних програм факультативних курсів, спецкурсів за вибором із зарубіжної літератури для

учнів 5-7 та 8-11 класів. Під час такого спілкування та спільної роботи відбувається глибоке занурення вчителів у творчий процес, формується натхнення, з'являється бажання активно творити самостійно.

4. Розвиток творчого мислення вчителя. Особлива увага під час проведення занять на курсах, методичних заходів приділяється такій організації процесу навчання, яка б постійно стимулювала вчителів-філологів до фантазування, конструювання, прояву ініціативи, винаходів нового. Так, під час розгляду теми "Сучасний урок літератури: вимоги і умови" вчителям було запропоновано визначити нетрадиційні форми уроків, опорні схеми подання нового матеріалу; пропозиції щодо розроблення системи домашніх завдань для учнів на основі технології особистісно зорієнтованого навчання. Учителі-практики виявили себе нестандартно мислячими особистостями, новаторами, творчими майстрами.

5. Можливість удосконалення існуючих підходів до організації процесів навчання і виховання. Вчителі завжди намагаються віднайти нові форми і методи роботи з дітьми, нестандартні засоби навчання, які б дозволили підвищити ефективність навчально-пізнавальної діяльності, обрати інноваційні технології відповідно до особливостей певної теми уроку, віку учня і рівня його навченості.

Обговорення важливості вибору форм і методів роботи у процесі вивчення зарубіжної літератури не лише під час навчання на курсах та проведення науково-методичних заходів, але і на порталі академії у віртуальному кабінеті зарубіжної літератури, в чаті у процесі дистанційного навчання вчителів-практиків.

Така побудова навчальної діяльності й організації науково-методичних заходів забезпечує мотивацію до навчальної діяльності, підвищення пізнавальної активності учителя, розвиток ініціативи, творчого потенціалу, створення установки на творчу професійну діяльність, самовдосконалення та самореалізацію.

Ще В.О. Сухомлинський підкреслював, що лише творчий учитель здатен запалити в учнях жагу до знань, тому кожному педагогу необхідно розвивати творчий потенціал, який є важливим показником його професіоналізму.

Таким чином, ефективність формування творчого потенціалу вчителя зарубіжної літератури ґрунтується на поєднанні внутрішньої єдності і цілісності особистості, що сприяє побудові чіткої ієрархії мотивів, які визначають її спрямованість; домінуючих цілях і завданнях, які ставить перед собою педагог; пізнавальних потребах й інтелектуальній активності, які характеризуються емоційним сприйняттям явищ і процесів педагогічної дійсності, любов'ю до дітей і прагненням зацікавити і зрозуміти їх, з інтересом спілкуватися з ними, захопленістю справою й док-

ладанням максимуму зусиль до виконання дорученої справи на високому рівні, постійними роздумами над можливістю самовдосконалення, активністю в організації професійної діяльності тощо; здатністю до професійної рефлексії, яка охоплює процеси самопізнання й самоаналізу [6].

Висновок. Проблема формування та розвитку творчого потенціалу вчителя зарубіжної літератури в системі неперервної освіти розглядається у багатьох працях як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. На нашу думку, розвиток творчості вчителя зарубіжної літератури залежить від якості побудованої системи неперервної освіти педагога. Моніторингові дослідження якості навчання слухачів на курсах підвищення фахової кваліфікації та проведення науково-методичних заходів у міжкурсовий період свідчать, що формування і реалізація творчого потенціалу вчителя зарубіжної літератури залежать від організації продуманого і якісного інноваційного освітнього середовища, яке організовується для вчителів на всіх рівнях їхньої професійної діяльності (шкільному, районному, міському, обласному, всеукраїнському).

Неперервна освіта покликана забезпечити оптимальне поєднання науково-методичної, психологічної, практичної допомоги, спрямованої на зміну ціннісно-сислової сфери особистості вчителя, оволодіння прийомами діагностування і самодіагностування, побудову навчально-виховного процесу, спрямованого на особистісний розвиток учнів, що забезпечує розвиток і реалізацію творчого потенціалу педагога в процесі системного підвищення кваліфікації.

Вищезазначене виявляє важливість активного пошуку нових резервів у розбудові інноваційного освітнього середовища в післядипломній освіті вчителів зарубіжної літератури на основі науково-методичної діяльності, спрямованої на формування і реалізацію творчого потенціалу педагога в умовах реформування освіти.

Анотація. Стаття присвячена проблемам створення інноваційного освітнього середовища професійної діяльності вчителя зарубіжної літератури в умовах неперервної освіти. Представлено модель формування та реалізації творчого потенціалу вчителя зарубіжної літератури, здатного до роботи в інноваційному режимі освітнього простору України.

Ключові слова: інноваційне освітнє середовище, процес підвищення фахової кваліфікації, модель формування та реалізації творчого потенціалу вчителя зарубіжної літератури, розвиток професійних компетентностей.

Summary. The article is devoted to the problems of creating an innovative educational environment for a professional teacher of foreign literature in terms of

lifelong education. According to the model, presented in the article, a foreign literature teacher will be able to work in an innovative and creative mode within the Ukrainian educational area.

Key words: innovative educational environment, the improvement of professional skills, model of developing and fostering creative potential of a foreign literature teacher, development of professional competences.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова О. Є. Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя як фактор його професійної самореалізації / О. Є. Антонова // Життєтворчість особистості: концепція, досвід, проблеми: Наук.-метод. зб. / За ред. І. Г. Єрмакова, Г. М. Несен. – Запоріжжя: Хортицький навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр, 2006. – 592 с. (С. 553-561).
2. Краевский В. В. Педагогика между философией и психологией / В. В. Краевский // Педагогика. – 1994. – №6. – С. 24-31.
3. Сисоева С. О. Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня / С. О. Сисоева. – К., 1998. – 365 с.
4. Сисоева С. О. Технологізація освітньої діяльності в умовах неперервної професійної освіти. – Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А. Зязюна. – Віпол, 2000. – С. 269-271.
5. Психологія і педагогіка життєтворчості: навч.-метод. посібник // Ред. рада: В. М. Даній (голова), Г. М. Несен, Л. В. Сохань, І. Г. Єрмаков та ін. – К., 1996. – 792 с.
6. Педагогика: новый курс : ученик: В 2 кн. Кн. 1 : Общие основы. Процесс обучения / И. П. Подласый. Москва : ВЛАДОС, 2003. – 574 с. : ил.
7. Педагогічна майстерність: підручник / За ред. І. Зязюна. – К., 2004. – 422 с.
8. Решетников П.Е. Нетрадиционная технологическая система подготовки учителей: Рождение мастера: / П. Е. Решетников // Кн. для преподават. высш. и средн. пед. учеб. заведений. – М.: Владос, 2000. – 304 с.